

go, naj majorja Mlakarja ustrezno zaposli in mu dodeli kadre v šolanje. V tistem času je Albin Mlakar izdelal »Mlakarjeve tabele za mostove«, kot so jih imenovali, in so bile v splošni uporabi.

V dokumentih prometno-tehnične službe se sled za majorjem Mlakarjem izgubi sredi novembra 1944. Po načrtih Albina Mlakarja pa je bil aprila 1945 postavljen most v Brodu na Kolpi.

Za zdaj ostaja nepojasnjeno, kje je major Mlakar hodil potem, kaj je počel in kako je dočakal konec vojne. Če drži družinski spomin, je dobil po vojni neko manjše posestvo v Svečini pri Mariboru. Uradno je v ustrezne listine zapisano le, da je umrl v Mariboru v vojaški bolnišnici 21. julija 1946 in da je bil pogreb dva dni kasneje v Ptujju. Vpis v mariborsko mrliško knjigo je bil opravljen naknadno.

Za konec pa še nekaj ilustrativnih drobcev, ki so ostali v spominu znancev Albina Mlakarja. Predvsem je bil čudak in samosvoji. Opazne so bile posledice vojne. Drugače pa je bil – po besedah sestre Erne – Albin najbolj slovensko narodno zaveden v vsej družini, čeprav so bili vsi narodno zavedni. Kljub temu pa je bolje pisal in govoril nemško kot slovensko (kar za ptujsko okolje ni nič čudnega). Imel je smisel za glasbo, sam je igral violino in čelo. Violino je imel tudi na fronti in je igral, ko mu je bilo do tega. Bil je družaben, galanten do žensk, rad je plesal, predvsem pa je bil odličen matematik.

Zelo jezljiv je bil zaradi bolezni iz vojne, posledice pa je čutila družina in okolica. Vzkipel je že zaradi malenkosti, kar si je zamislil, je moralo biti po njegovem. Nekoč je svojo sestro nagnal s puško in pištolo samo zato, ker je hotela, da ji vrne izposojeno Cankarjevo knjigo. Kot se spominja sestra Erna, je Albin Mlakar umrl zaradi ciroze jeter. Razlog ni bil alkohol, saj je pil zelo redko, tudi kadil ni. Že prej je imel slaboten želodec, v partizanih pa

si je nakopal še bolezen.

OPOMBE

1. Opis predvsem po literaturi iz zbirke Jakoba Ciglerja v Mariboru, ki se mu za pomoč pri nastajanju tega članka iskreno zahvaljujem. — 2. Več o tem: Avstro-Ogrska, Ruska-Srbska-Italijanska vojna, Ljubljana 1916, založil Anton Turk, str. 62-66; Koledar Mohorjeve družbe 1917, str. 158-159; Koledar Mohorjeve družbe 1918, str. 56-57. — 3. Več o o tem: Sonderbeilage zur Soldaten-Zeitung von 5. November 1916, Die Sprengung des Monte Cimone-Gipfels am 23. September 1916. — 4. O teh dogodkih je manj literature, delno predstavlja Franc Arnejc: Od Dnestra do Piave, Celovec 1970, str. 78-79. — 5. Ludwig Freiherrn von Vogelsang: Das steirische Infanterieregiment Nr. 47 im Weltkrieg, Graz 1932, str. 144. — 6. Ta strnjena podoba Mlakarjevega deleža je povzeta po službeni Ocenii za leto 1920, hrani jo personalna uprava Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo v Beogradu. Po tem dokumentu naj bi Mlakar odšel na italijansko bojišče šele februarja 1916 in ne že leta 1915, kot je bilo natisnjeno še med vojno. — 7. Mihael Karner: Ob prevratu v Celju, zbornik Boj za Maribor 1918-1919, Maribor 1988, str. 311. — 8. Otmar Pirkmaier: V Ptujju ob preobratu, zbornik Boj za Maribor 1918-1919, Maribor 1988, str. 407. — 9. Tako je zapisal v svojih spominih Janko Gačnik v besedilu, ki mu je dal naslov: Spomenica o generalu Maistru. Prepis tipkopisa je pri avtorju. Gačnik je razmišljal, da je Mlakar obžaloval neuspeh upora zato, ker je »od Avstrije pričakoval vse drugačna priznanja in napredovanja v vojaški službi kot od Jugoslavije. Zato je bil sovražno razpoložen tudi proti generalu Maistru«. Ker je v Gačnikovi spomenici več navedb, ki so nastale zgolj po občutku in kot posledica piščevih razmišljanj in pripisovanj brez dejstev, je potrebno tudi to trditev o Mlakarju vzeti s pridržkom. — 10. Službena Ocena za leto 1920, personalna uprava Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo v Beogradu, fotokopija pri piscu. — 11. Pri tem se zahvaljujem Srečku Cerarju iz Ljubljane in Valentinu Kovaču iz Ljubljane, ki sta se oglasila po mojem poizvedovanju v TV15 in mi pomagala s podatki.

DOBRODELNOST V LJUBLJANI MED PRVO SVETOVNO VOJNO

VILMA BRODNIK

V času prve svetovne vojne in po njej so potekale v Ljubljani številne dobrodelne akcije, namenjene civilnemu prebivalstvu in v vojne dobrodelne namene. V tem članku so prikazani denarni darovi in darovi v naravi (npr. milo, živila,...), ki so jih različne ustanove in zasebniki nakazovali mestnemu magistratu v Ljubljani za podporo civilnega prebivalstva v okviru akcij za prehrano revnih slojev, za dnevna zavetišča za otroke ter za vdove in sirote padlih vojakov. Te akcije so namreč obsegale podporo in preskrbo revnejših slojev

ljubljskega civilnega prebivalstva, kot so bili brezposelni delavci in delavske družine z majhnimi dohodki, ter revnejših žena in otrok mobiliziranih in padlih vojakov. Preskrba teh slojev z živili pa je bila ena najpomembnejših in najodgovornejših nalog mestne aprovizacije. Seveda je mestna blagajna izročala prispela denarna darila za vdove in sirote vojakov vojaški upravi, ki jih je razdeljevala med pomoči najpotrebnejše družine padlih vojakov, vendar so bili ti darovi namenjeni podpori civilnega prebivalstva. Kot je razvidno iz sezna-

mov darovalcev (donatorjev), ki so ohranjeni v zapisnikih sej mestnega občinskega sveta, so številni darovalci prispevali denarne darove za mestne reveže že pred prvo svetovno vojno, pa tudi med in po njej. Ti darovi so bili izplačani mestnemu ubožnemu skladu v okviru mestne blagajne in v tem članku niso obdelani, ker se je s podporami in vzdrževanjem mestnih revežev ukvarjal ubožni odsek mestnega magistrata, oskrbniki ubogih v mestnih župnijah, obe ljubljanski ubožnici itd. in ne aprovizacijski odsek (APOD).

Številni denarni darovi, ki so jih pošiljali darovalci mestnemu magistratu, so bili namenjeni tudi v vojne dobrodelne namene kot. npr. za ranjene, bolne, oslepele in invalidne vojake ali pa tudi splošni vojaški oskrbi v okviru Vojnoskrbstvenega urada (Kriegsfürsorgeamt) pri vojnem ministrstvu ali pa v okviru Vojnopomočne pisarne (Kriegshilfsbüro) pri ministrstvu za notranje zadeve.

Župan dr. Ivan Tavčar in APOD sta v marcu 1916 zasnovala posebno akcijo za prehrano revnih slojev, ki je julija tega leta obsegala okoli 800 družin. V okviru te akcije je prodajala mestna aprovizacija v t. i. vojnih prodajalnah (prva je bila ustanovljena 1. 5. 1915) živila po znižanih cenah, razliko med nabavno in prodajno ceno pa so krili iz mestnih finančnih sredstev. Zaradi omejenih finančnih sredstev je bila omejena tudi količina živil, namenjena prodaji revnim slojem po znižanih cenah. Finančno stanje mestne občine ljubljanske (MOL) je bilo slabo, saj so imeli mestni proračuni ves čas vojne primanjkljaj. Zato si je prizadeval mestni magistrat dobiti finančna sredstva na različne načine, kot npr. s številnimi posojili in tudi z dobrodelnimi akcijami, ki so pomenile za mestno aprovizacijo enega najpomembnejših finančnih virov, poleg vplačil izrednih mestnih finančnih virov, ki jih je mesto zbiralo z davki ter številnimi najetji posojil za nakupe živil.

Prve prispevke, dokumentirane v seznamih donatorjev v zapisnikih sej mestnega občinskega sveta, so darovali posamezni darovalci za aprovizacijo revnih slojev že v l. 1915, torej pred uradnim osnovanjem akcije za prehrano revnih slojev. V ta namen je dobil mestni magistrat tega leta že okoli 1.115,68 K¹. Prvi dar je poslala tvrdka Antona Krisperja (500 K), drugega pa trgovec Josip Zidar, ki je prispeval v ta namen eno četrtno vojaške nastanitvene pristojbine, ki mu jo je plačevala vojaška uprava za nastanitev vojakov na njegovem domu, redno v l. 1915–1918.

V letu 1916 so znašali stroški akcije za prehrano revnih slojev 100.000 K in sicer 16.000 – 20.000 K mesečno. MOL je v ta namen prispevala 50.000 K in sicer iz aprovizacijskega fonda 30.000 in iz drugih mestnih sredstev še 20.000 K. Na županov poziv pa so prihajali tudi denarni darovi javnih inštitucij, npr. de-

želni odbor je prispeval 10.000 K, Kranjska hranilnica 7.000 K, Ljubljanska kreditna banka 1.100 K, Kmetška posojilnica 1.000 K, Podružnica avstroogrške banke 500 K, C. kr. privatna južna železnica 300 K, Podružnica privatnega avstrijskega kreditnega zavoda za trgovino in obrt 300 K, Splošna prometna banka 200 K, Hranilnica in posojilnica kmečkih občin 100 K, Jadranska banka 200 K, Mestna hranilnica ljubljanska 5.100 K, Krajna skupina Ljubljana državnega društva bančnih in hranilničnih uradnikov Avstrije 100 K, Peter Kozina & Comp. 500 K – skupaj 26.400 K. Posamezni zasebni dobrotniki pa so v l. 1916 za prehrano revnih slojev darovali 14.388,92 K. Vseh sredstev skupaj, ki so jih prispevale javne ustanove in zasebni darovalci, je bilo 40.788,92 K, skupaj s prispevkom MOL in s prostovoljnim davkom na živilske izkaznice pa 92.503,01 K².

Pri prispevkih zasebnih darovalcev so upoštevana tudi sredstva, ki jih je prinesel prostovoljni davek na živilske izkaznice v znesku 10 vinarjev, ki ga je uvedla mestna aprovizacija s privoljenjem deželne vlade. Pobiral se je ob izdajanju krušnih in drugih živilskih kart pri krušnih komisijah.

Prispevki na krušne, sladkorne, kavine, močne in maščobne izkaznice v l. 1916 so bili sledeči:³

dne 12. 5.	650,31	(na krušne izkaznice)
dne 26. 5.	575,50	(na krušne izkaznice)
dne 9. 6.	530,43	(na krušne izkaznice)
dne 23. 6.	322,95	(na krušne izkaznice)
dne 7. in 8. 7.	362,95	(na krušne in sladkorne izkaznice)
dne 14. 7.	38,01	(na kavine izkaznice)
dne 21. 7.	226,04	(na krušne izkaznice)
dne 4. 8.	253,03	(na krušne in sladkorne izkaznice)
dne 18. 8.	207,89	(na krušne izkaznice)
dne 2. 9.	237,57	(na krušne izkaznice)
dne 15. 9.	165,19	(na krušne izkaznice)
dne 29. in 30. 9.	265,38	(na krušne, močne, sladkorne in maščobne nakaznice)
dne 13. 10.	165,79	(na krušne izkaznice)
dne 27. in 28. 10.	165,79	(na krušne, močne, sladkorne, kavine in maščobne izkaznice)
dne 10. in 11. 11.	96,87	(na krušne izkaznice)
dne 24. in 25. 11.	93,19	(na krušne izkaznice)
Skupaj	4.256,89 K	

Kot je razvidno iz seznamov donatorjev, je med njimi tudi nekaj takih, ki niso želeli biti javno imenovani in so zato označeni kot »neimenovani«. Iz splošnih spisov pod Reg. I/1630, lista 233, 241 idr., pa je razvidno, da se pod to oznako največkrat, skozi vse obdobje v letih 1916–1920, skrivata Franc Drofelnig, ljubljanski veletrgovec, s prispevki po 500 K mesečno in Josip Kreutzer, posestnik in trgovec iz Sp. Šiške, z mesečnimi prispevki 100 K. Od ostalih darovalcev pa se vse obdobje

je pojavljajo še trgovec Adolf Lorant ter trgovec Josip Zidar, ki je prispeval vojaško nastanitveno pristojbino po četrтинah od nakazane vsote za aprovizacijo revnih slojev, za Rdeči križ, za vojaške vdove in sirote in za Vojnoskrbstveni urad.

Glede socialne strukture darovalcev prednjačijo trgovci, od ostalih družbenih in poklicnih slojev pa so navedeni še mesarji, peki, branjevke, tovarnarji, ključavničarji in drugi.

Župan dr. Ivan Tavčar je tudi v letu 1917 povabil k darovanju javne in deželne institucije, ki so prispevale za akcijo prehrane revnih slojev že v preteklem letu 1916. Denarni učinek darovanja je bil tudi tokrat zelo uspešen, saj je mestna aprovizacija zbrala 157.633,41 kron, skupaj s prostovoljnim davkom na krušne izkaznice v l. 1917, ki je prinesel 2.138,12 K in s 328 kronami od prostovoljnih prispevkov na sladkorne izkaznice v prvi polovici 1917, pa znesejo prostovoljni prispevki 160.099,53 kron.⁴

Tudi tokrat je prispeval deželni odbor 10.000 K, MOL 100.000 K, lj. kreditna banka 1.000 K, Podružnica avstroogrške banke 500 K, Zadrúžna zveza v Ljubljani 500 K, Ljubljanska delniška plinarna 500 K, Ljudska posojilnica v Ljubljani 500 K, Podružnica privatnega kreditnega zavoda za trgovino in obrt 200 K, Podružnica privatne splošne prometne banke 200 K, Hranilnica in posojilnica kmečkih občin v Ljubljani 200 K, Kmetijska posojilnica ljubljanske okolice 200 K, Jadranska banka 200 K, Kranjska aprovizacijska družba 4.000 K, Kranjska hranilnica 7.000 K in Mestna hranilnica ljubljanska 5.000 K – skupaj 130.000 K. Zasebni darovalci pa so v l. 1917 prispevali 30.099,53 K. Ljubljanska tvrdka Antona Kušlana pa je v tem letu prispevala za preskrbo revnih dva zaboja mila.

V letu 1918 so znašali prispevki, ki so jih darovali, z izjemo Kranjske hranilnice (5.000 K), le zasebni darovalci skupaj 13.143,12 K.⁵ Prispevki zbrani pri krušnih komisijah pa so bili sledeči⁶:

dne 4. in 5. 1.	56,92	(od krušnih izkaznic)
dne 22. in 25. 1.	33,98	(od krušnih izkaznic)
dne 8. 2.	30,83	(od krušnih izkaznic)
dne 15. 2.	34,43	(od krušnih izkaznic)
dne 1. 3.	32,11	(od krušnih izkaznic)
dne 8. 3.	10,12	(od krušnih izkaznic)
dne 15. 3.	29,56	(od krušnih izkaznic)
dne 28. 3.	23,73	(od krušnih izkaznic)
dne 9. 4.	12,43	(od sladkornih izkaznic)
dne 13. 4.	26,52	(od krušnih izkaznic)
dne 23. 4.	11,06	(od krušnih izkaznic)
dne 10. 5.	22,66	(od krušnih izkaznic)
dne 26. 4. in 3. 5.	29,19	(od krušnih izkaznic)
in	6,08	(od kavinih izkaznic)
dne 24. 5.	23,60	(od krušnih izkaznic)
dne 7. 6.	31,36	(od krušnih izkaznic)
dne 21. 6.	22,67	(od krušnih izkaznic)
dne 19. 7.	21,26	(od krušnih izkaznic)
dne 4. in 5. 7.	16,64	(od krušnih izkaznic)
dne 2. 8.	17,73	(od krušnih izkaznic)

dne 16. 8.	9,10	(od krušnih izkaznic)
dne 30. in 31. 8.	21,42	(od krušnih izkaznic)
dne 19. 9.	9,26	(od krušnih izkaznic)
dne 4. 10.	12,68	(od krušnih izkaznic)
dne 11. 10.	9,20	(od krušnih izkaznic)
dne 8. 11.	10,58	(od krušnih izkaznic)
dne 3. in 6. 12.	10,34	(od krušnih izkaznic)
dne 27. in 28. 12.	8,46	(od krušnih izkaznic)

Skupaj 583,92 K

Skupaj s prostovoljnim davkom na živilske izkaznice je bil znesek prispevanih darov v fond za prehrano revnih slojev pri mestnem magistratu v l. 1918, 13.727,04 krone.

V letu 1919 so znašali darovani prispevki za prehrano revnih slojev 23.950 K, od tega so darovali Kranjska hranilnica 20.000 K ter zasebni darovalci 3.950 K. Med zasebnimi dobrotniki se kot tudi v prejšnjih letih, največkrat omenjajo trgovci Adolf Lorant, Josip Zidar ter kot t.i. »neimenovana« v seznamih donatorjev znova tudi Franc Drofénig in Josip Kreutzer iz Sp. Šiške.⁷

Do ukinitve krušnih izkaznic maja 1919, so krušne komisije še nadalje pobirale prostovoljni davek na živilske izkaznice ter do 17.5.1919 zbrale 32,75 kron⁸, kar znese skupaj z zgornjim zneskom (23.950 K) skupaj 23.982,75 kron. Okrajni glavar baron Viljem Rechbach pa je daroval v l. 1919 še 400 kg krompirja.

Po podatkih za leto 1920 se ne da točno določiti darovanih prispevkov za prehrano revnih slojev, ker v seznamih donatorjev ni več navedb v posebni rubriki, ki je bila do tedaj označena »za prehrano revnih slojev«.⁹ Vendar pa je iz splošnih spisov pod Reg. I/1630 razvidno, da je trgovec Josip Kreutzer iz Sp. Šiške, daroval za prehrano revnih slojev tudi v letu 1920 še 900 K.¹⁰ Kot »neimenovani« je omenjen sicer tudi v seznamih donatorjev, vendar v skupni rubriki pod naslovom »za mestne uboge«.¹¹

Skupaj je prinesla akcija za prehrano revnih slojev okoli 292.328,01 krone.¹² Ta znesek je sorazmerno majhen, če upoštevamo, da so znašali skupni dohodki mestne aprovizacije od 1.8.1914 do 31.12.1919 70.893.563,35 kron.¹³

Z izbruhom vojne je bila prizadeta zlasti predšolska in šolska mladina. Zato je Društvo sv. Vincencija Pavlanskega za ubožno preskrbo in mladinsko varstvo na Kranjskem (v virih imenovano tudi kot Društvo za otroško varstvo in mladinsko skrb) sklenilo ustanoviti v Ljubljani in okolici več dnevniš zavetišč za revno šolsko mladino obeh spolov, ki je imela očete vpoklicane v vojsko in je tako izgubila svoje vzgojitelje in hranitelje. Namen zavetišč je bil »preprečiti podivjanje in posurovenje šolske mladine«, kar je bilo zlasti nevarno, ker ni bilo šolskega pouka, saj se je v mestnih in zasebnih šolskih poslopih naselila vojska in vojaške bolnice. V vodstvu in pri nadzorstvu

zavetišč je sodelovalo duhovno in posvetno osebje. Dnevna zavetišča za revno šolsko mladino so skrbela za vzgojo in prehrano otrok, starih od 6 do 14 let, nameravali pa so odpreti tudi oddelke za otroke pod šestim letom starosti. Dnevni prispevek za otroka je znašal 20 vinarjev, otroke staršev brez denarnih sredstev pa so sprejeli tudi brezplačno. Zanje je stroške oskrbe krila MOL. Dnevna zavetišča so nameravali odpreti v Lichtenturnovi dekliški sirotišnici, v Deški sirotišnici v Marijanišču na Poljanski cesti (v teh zavodih sta bili sirotišnici že tudi preje), nadalje v Rokodelskem domu v Komenskega ulici za dečke, v uršulinskem samostanu za deklice, v Sp. Šiški v hiši Vincencijeve konference poleg državnega kolodvora za dečke in deklice, v Mostah v novem šolskem poslopju in društveni hiši za dečke in deklice ter na Viču v društveni hiši in šolskem poslopju za dečke in deklice.¹⁴

Po podatkih za l. 1915 in začetek l. 1916 je delovalo na področju MOL, torej brez ljubljanske okolice, Dnevno deško zavetišče v Rokodelskem domu v Komenskega ulici 12. Leta 1915 je oskrbovalo 50 dečkov z opoldanskim kosilom in t.i. malo južino (s kruhom). Ti dečki so izhajali iz najrevnejših delavskih slojev, med njimi pa je bilo tudi veliko otrok mobiliziranih črnovojnikov (delavcev in obrtnikov) in rezervistov ter vojaških sirot. Predsednik predsedstva Vincencijevih konferenc (družb) v Ljubljani dr. Josip Gruden je zaprosil dne 29. 3. 1916 deželni odbor za finančno podporo, ki je bila nujno potrebna, saj so nameravali ustanoviti na področju MOL še štiri zavetišča, saj je bilo vojnih sirot iz dneva v dan več, zaradi naraščajoče draginje ob pomanjkanju hrane, bednih življenjskih razmer ter velikega števila otrok v družinah, pa so bili mnogi otroci oskrbovani s celotno prehrano prav v teh zavetiščih.

Tako je od konca l. 1916 in v l. 1917 delovalo na področju MOL pet Dnevni zavetišč za revno šolsko mladino in sicer poleg že omenjenega v Rokodelskem domu, še Dnevna zavetišča na Bleiweisovi cesti 6, v Florjanski ulici 27 ter v Sp. Šiški. Za ljubljansko okolico izven področja MOL se omenja l. 1917 še Dnevno zavetišče v šolski kuhinji v Mostah. Po podatkih za mesec september 1917 so Dnevna zavetišča na področju MOL oskrbovala 613 revnih šolskih otrok, v glavnem takih, katerih očetje so bili v vojski. Dnevna zavetišča so delovala vsak dan, razen ob nedeljah in praznikih. Poleg zavetišč pa so za zapuščene otroke in sirote skrbela še Lichtenturnova dekliška sirotišnica, Deška sirotišnica Marianum na Poljanski cesti in sirotišnica za zapuščene male otroke sestre Marije Tomc.¹⁵

Vzdrževanju Dnevni zavetišč so bili namenjeni tudi številni denarni prispevki, ki so jih mestnemu magistratu nakazovali posamezni darovalci, kot je razvidno iz zapisnikov

sej mestnega občinskega sveta. V letih od 1915 do 1919 so zasebni darovalci prispevali za vzdrževanje Dnevni zavetišč:

- v letu 1915	500	K
- v letu 1917	1.750,10	K
- v letu 1918	500	K
- v letu 1919	560	K
skupaj	2.810,10	K

Društvu za otroško varstvo in mladinsko skrb pa so darovalci namenili 571,40 kron ter za revne otroke še 653,40 K.¹⁶

Društvu za otroško varstvo in mladinsko skrb ter Dnevni zavetiščem je tudi MOL namenjala številne subvencije. Tako je komisija mestnega občinskega sveta za razdeljevanje podpor ženam in otrokom mobilizirancev na svoji seji 9.9.1914 sklenila nakazati Dnevni zavetišču 1.000 K in sicer 500 K iz pripeljih denarnih darov ter ostalih 500 K iz mestnih sredstev.¹⁷

Na seji dne 19.1.1915 je mestni občinski svet zvišal prispevek MOL za otroke v Dnevni zavetišču z 20 na 28 vinarjev dnevno. Proti zvišanju so glasovali le občinski svetovalci iz kluba SLS, ker so menili, da je treba z občinskimi sredstvi varčevati.¹⁸

Na prošnjo Društva za otroško varstvo in mladinsko skrb za subvencijo za leta 1913, 1914 in 1915, je mestni občinski svet na seji dne 29. okt. 1915 sklenil nakazati 1.500 K, za kar se je društvo zahvalilo.¹⁹

Leta 1916 je mestni občinski svet odobril subvencijo 4.000 K Dnevni zavetiščem ter enako vsoto tudi Društvu za otroško varstvo in mladinsko skrb²⁰, ki je tega leta ustanovilo tudi Generalno varuštvo za nazakonske, nemovite ter v vzgoji ogrožene in zanemarjene otroke. Generalno varuštvo je skrbelo tudi za bližnjo okolico, generalni varuh pa je postal sodni predsednik Albert pl. Levičnik²¹.

Na seji mestnega občinskega sveta dne 24. okt. 1916 je občinski svetnik Ivan Štefe iz kluba SLS predlagal, naj bi se za revne šolske otroke preskrbeli topli zajtrki ter da naj bi v letu 1916 opustili prižiganje sveč na vernih duš dan (2. nov.), denar, namenjen za to priložnost, pa bi šel v korist revnim družinam padlih vojakov (o rezultatih obeh omenjenih predlogov ni podatkov)²².

Deželna vlada je leta 1916 organizirala akcijo »za otroka«, za revne otroke v Dnevni zavetiščih, glede preskrbe z obutvijo, zajtrkom in kosilom. Stroški te akcije so znašali 60.000 kron, MOL pa je za pokritje te vsote prispevala 15.000 K iz aprovizacijskega fonda²³.

S posredovanjem deželnega predstava je dobila MOL aprila 1917 pet zabojev s 574 pari čevljev z lesenimi podplati, podobnimi cokoljam. Te čevlje so razdelila med revne šolarje Dnevni zavetišč, ki so se MOL tudi za-

hvalila za prispevek 4.000 K za nabavo teh čevljev²⁴.

Tudi v šolskem letu 1917/1918 ni bilo pomen Dnevni zavetišč še vedno zelo velik. V letu 1917 je delovalo že pet Dnevni zavetišč in so zato stroški vzdrževanja močno narasli. Na prošnjo Upravnega odbora dnevnih zavetišč za subvencijo je mestni občinski svet na seji dne 4. dec. 1917 sklenil iz aprovizacijskega fonda pokriti 1/3 stroškov od skupne vsote 90.000 K s pogojem, da preskrbi upravni odbor pokritje ostalih 2/3 stroškov s sredstvi, ki bi jih prispevali dežela in država in da bi imel mestni občinski svet 1/3 svojih članov v Upravnem odboru ter vpliv na imenovanje voditeljic Dnevni zavetišč.²⁵ Zastopstvo treh občinskih svetnikov v Upravnem odboru Dnevni zavetišč pa je dobil mestni občinski svet šele 1. 1919, ko je glede na dopis poverjeništvu za socialno skrbstvo pri deželni vladi, na seji dne 4.3.1919 izvolil iz kluba JDS Jakoba Dimnika, iz SLS Janka Jegliča ter iz JSDS Ivana Kocmurja. To zastopstvo pa je bilo tudi pogoj, da je mestni občinski svet odobril izplačilo 30.000 K za vzdrževanje Dnevni zavetišč.²⁶

Poleg prehrane so Dnevna zavetišča tudi v l. 1919 oskrbovala revne šolarje z že omenjeno obutvijo z lesenimi podplati. Tako se je januarja 1919 mestni šolski svet zahvalil mestnemu občinskemu svetu za prispevek 1.500 K za nakup obutve najrevnejšim prvobohajancem ter za 4.000 K za nakup obutve ostali revni šolski mladini v Dnevni zavetiščih v letu 1918.²⁷ Mestni občinski svet pa je tudi za leto 1919 odkazal Upravnemu odboru Dnevni zavetišč 5.000 K za nakup obutve revnim otrokom.²⁸

Življenje se je po vojni le počasi normaliziralo. Tudi šolski pouk se ni pričel v vseh šolah naenkrat. Ljudske šole so pričele s poukom znova v šolskem letu 1918/1919, državna obrtna šola pa šele v šolskem letu 1919/1920, ko so vojne invalide iz šolskega poslojja preselili na ljubljanski grad.²⁹

Poleg denarja so Dnevna zavetišča dobivala tudi živila iz zalog mestne aprovizacije. Po podatkih za junij 1915 je dobilo Dnevno zavetišče v Rokodelskem domu z dovoljenjem župana živila v vrednosti 200 K in sicer 301 kg krompirja, 10 kg masti in 200 kg fižola.³⁰

V letu 1919 pa je ameriška misija priskrbela revnim otrokom brezplačne zajtrke, za kar se je župan dr. Ivan Tavčar osebno zahvalil vodji te akcije kapitanu Cajoryu.³¹

Za pomoč družinam mobiliziranih vojakov je župan dr. Ivan Tavčar že dne 29. jul. 1914 pozval različne ustanove in posameznike, naj prispevajo darove v denarju in blagu za akcijo »Usmiljenim srcem«, ki jo je zasnoval v ta namen. K akciji so vabili ljudi tudi posebni letaki »Usmiljenim srcem« v slovenskem in ne-

mškem jeziku. Tako so različne korporacije, društva in posamezniki do 12. sept. 1914 darovali 15.329,30 kron. Od te vsote je mestna blagajna izročila Rdečemu križu 1.669,86 K, družinam mobiliziranih vojakov pa 4.626,46 K in je ostalo na razpolago še 9.032,98 krone. Pri skupni vsoti 15.329,30 K je upoštevati tudi 804,86 K, ki so jih po objavljenih pozivih v časopisih Slovenski narod, Slovenec in Laibacher Zeitung, darovali bralci časopisnim uredništvom, ta pa so zbrane vsote izročila mestni blagajni.³²

Za delitev prispevkov med družine vpoklicanih vojakov je bil zadolžen magistratni komisar Fran Govekar, ki je izplačeval denarne podpore od 31. jul. 1914, in sicer po odredbi posebne magistratne komisije, ki ji je načeloval podžupan dr. Karel Triller, po eno krono dnevno za žene brez zaslužka in po 25 vinarjev za otroke za en teden vnaprej. Zaradi velikega števila prosilk, od 24. sept. jih je zaprosilo za podporo že 545, se je kasneje upoštevalo le še tri otroke ter se je znesek podpore pri ponovnih prošnjah pavšaliziralo. Mestne podpore so žene in otroci vpoklicanih prejemale le toliko časa, dokler jim niso bile nakazane za to določene državne podpore. Še nadalje pa je mestni magistrat podpiral revne družine vpoklicanih vojakov, ki so jim bile odklonjene prošnje za prejemanje državnih podpor, a so živele v revščini. Magistratni komisar Fran Govekar je revnim družinam vpoklicanih izdajal tudi posebne nakaznice za podpore v živilih: ljubljanska mesarja Košenina in Podkovsta na takšne nakaznice brezplačno oddajala revnim družinam drobovino kot npr. vampe in pljuča.³³

Po državnem zakonu z dne 26. dec 1912 je revnim svojcem vpoklicanih vojakov pripadala državna podpora. Za sestavo, opremo in odpošiljanje prošenj za državne podpore so pri mestnem magistratu ustanovili poseben referat s številko II.b s tremi magistratnimi uradniki, dr. Evgenom Lahom, dr. Vrančičem in Ivanom Lautarjem. Prošnje prosilcev, pristojnih v Ljubljano, je reševala okrajna komisija v Ljubljani, prošnje ostalih prosilcev, ki so živeli v Ljubljani, pa je mestni magistrat pošiljal za to pristojnim občinam, okrajnim glavarstvom, komisijam in konzulatom izven Ljubljane in deželni komisiji v Ljubljani.

Pri sestavi prošnje so morali prosilci priložiti potrdila o družinskih razmerah, ki so jih sestavljale zanesljive osebe, kot npr. hišni lastniki, pri katerih so prosilci stanovali, nadalje delodajalci, občinski svetniki, župniki ipd.

Okrajna komisija za mesto Ljubljano je imela do 10. sept. 1914 že 21 sej in je do tedaj od 793 vloženih prošenj prosilcev, pristojnih v Ljubljano, ugodno rešila 668 prošenj. Vsota priznanih prispevkov pa je znašala do 10. sept. 1914 1.400 K dnevno oz. 2,28 krone

dnevno, ki so po zakonu pripadale ženi z dvema otrokoma starima pod osem let, ali pa z enim otrokom starim nad osem let, če je morala plačevati tudi stanovanje. Deset strank, v glavnem tujcev, pa je do 10. sept. 1914 dobilo od mestnega magistrata z zakonom dovoljene predujme na državno podporo v skupnem znesku 304,44 K.³⁴

V smislu odloka ministrstva za notranje zadeve z dne 11. avg. 1914 je mestni magistrat istega meseca ustanovil t.i. gospodarsko pomožno pisarno za MOL, ki je imela deset članov, načeloval pa ji je podžupan dr. Karel Triller. Ta gospodarska pisarna naj bi zlasti reševala gospodarske težave družin vpoklicanih vojakov.³⁵

S potekom vojne, ki je terjala vse več žrtev, so številne družine vpoklicancev ostale brez mož oz. očetov. Za vojne vdove in sirote so nastajali skladi, v katere se je lahko plačevalo denarne darove na ravni države, dežele, okrajev in tudi v okviru posameznih vojaških enot. V Ljubljani je deloval v Deželnem dvorcu t.i. Vojnosirotinski odbor, ki je dne 17. aprila 1918 sporočil mestnemu magistratu, da bo prenehal delovati, ker je njegove naloge prevzelo v Ljubljani ustanovljeno Kranjsko deželno društvo avstrijskega zaklada za vojne vdove in sirote ter varstvo otrok in mladinsko skrbstvo.

Ministrstvo za deželno brambo je z odlokom l. 1916 odredilo ustanovitev posebnega Vdovskega in sirotinskega sklada pri črnovojniškem okrajnem poveljstvu št. 27 v Ljubljani in poklonilo v ta sklad 500 K. Pravila sklada pa je ministrstvo za deželno brambo odobrilo 24. maja 1917. V Pravilih beremo, da je bil namen sklada podpiranje siromašnih vdov in sirot vojakov in ostalih oseb, ki so bile podvržene črnovojniški dolžnosti v okviru 27. črnovojniškega pešpolka, to je umrlih delavcev in obrtnikov, ki niso bili prisotni na bojišču, pač pa so opravljali razna druga opravila za vojsko. Največja skrb je bila posvečena oskrbi sirot, pri čemer so bili nezakonski otroci glede pravic do pomoči izenačeni z zakonskimi, ter vdov z otroki. Vdove brez otrok so dobile le enkratni prispevek, izjemoma tudi nadaljne prispevke glede na novo utemeljene prošnje, ki so jih lahko vložile šele po preteku pol leta od prejema zadnjega prispevka. Sirote in vdove z otroki pa so poleg državnih podpor dobivale še redne prispevke iz tega sklada, dokler se niso otroci izučili izbranega poklica oz. se pričeli sami preživljati. Enkratne prispevke so podeljevali do najvišje vsote 200 K. Redne podpore sirotam in vdovam z otroki pa je določil odbor sklada, glede na življenjske in premoženjske razmere prosilcev, ki so bile navedene v prošnjah, ki so jih prejemale občinska in druga politična oblastva. Premoženje sklada, ki se je nabiralo iz darovanih prispevkov formacij, ki jih je v času vojne ustanovilo čr-

novojniško okrajno poveljstvo št. 27, posameznih črnovojnikov in iz prispevkov, ki so jih darovale civilne korporacije, zavodi in posamezniki, je bilo naloženo v bankah in hranilnicah. Sklad pa je upravljal odbor, sestavljen iz članov črnovojniškega okrajnega poveljstva št. 27 in sicer iz črnovojniškega okrajnega poveljnika kot predsednika, iz treh izvoljenih častnikov in najmanj iz petih podčastnikov in navadnih vojakov. Po podatkih za 1. maj 1917 so bili člani odbora: major Hadrian Napoleon, polkovni zdravnik dr. Demeter pl. Bleiweis, nadporočnika Albert pl. Levčnik in Herman Selbacher, narednika Martin Krašovec in Franc Rupnik, četovodja Hans Hinterholzer ter vojaka Adolf Praček in Raimund Sušnik.³⁷

Svoj fond so ustanovili tudi alpinci in sicer za preskrbo vdov in sirot 27. domobranskega pešpolka.³⁸ Svoj sklad za preskrbo vdov in sirot je osnoval tudi sanitetni oddelek št. 83⁹

Za vdove in sirote vojakov, padlih na soški fronti, je bil ustanovljen soški fond, imenovan tudi Borojevičev fond za vdove in sirote vojakov južne armade. Imenoval se je po poveljniku južne armade generalu pehote Svetozarju Borojeviču de Bojna. V Badnu pa je bil ustanovljen Dom za vdove in sirote padlih častnikov.⁴⁰

Tudi za vdove in sirote 3. armadnega zbora je vojaški poveljnik general Mattanovich ustanovil v Gradcu poseben fond.⁴¹ Navedeni so le tisti skladi, ki sem jih zasledila v pregledanih dokumentih.

Na Dunaju pa je bil v državnem merilu ustanovljen Vdovski in sirotinski zaklad za oboroženo silo pod pokroviteljstvom nadvojvode Leopolda in njegove žene Blanke, ki se je leta 1916 preimenoval v Avstrijski vojni vdovski in sirotinski zaklad, katerega pokrovitelj je postal cesar Franc Jožef I. Namen tega sklada pa ni bilo le podpiranje vdov in sirot padlih vojakov, pač pa tudi zavarovanje vseh oseb v vojski ki so ga lahko izvedle žene vpoklicancev za vse svojce v vojski. Avstrijski vojni vdovski in sirotinski zaklad je maja 1916 ponovno pozval vse župane po občinah, naj za tovrstno zavarovanje pridobe čim več žena.⁴²

Za podpore so morale vdove vlagati na Avstrijski vojni vdovski in sirotinski zaklad prošnje, ki so jih predhodno potrdili ustrezni občinski uradi. V prošnjah je bilo potrebno navesti čin padlega moža in vojaški oddelek, v katerem se je vojskoval, nadalje življenjske in premoženjske razmere prosilke družine ter število otrok.⁴³

Iz seznamov donatorjev v zapisnikih sej mestnega občinskega sveta je razvidno, da so posamezni darovalci nakazovali mestnemu magistratu za oskrbo vojnih vdov in sirot naslednje vsote⁴⁴:

1. leta 1914	160	K
2. leta 1915	3.149,71	K
3. leta 1916	5.851,76	K
4. leta 1917	3.085,83	K
5. leta 1918	889,87	K
6. leta 1919	250	K
7. leta 1920	1.340	K
skupaj	21.282,77	K

Te prispevke je potem mestni magistrat odkazal posameznim fondom in sicer zlasti v soški sklad ter v sklada 27. domobranskega pešpolka in črnovojniškega okrajnega poveljstva št. 27 v Ljubljani, saj so darovalci ob poklonitvi denarja največkrat navedli, naj se nameni za oskrbo vojnih vdov in sirot bodisi samo padlih ljubljanskih vojakov, ali pa vdovam in sirotam vseh padlih kranjskih vojakov.

Prispevke za podporo vojnih vdov in sirot pa je v različne fonde prispevala tudi MOL. Leta 1915 je mestni občinski svet sklenil podariti 1.000 K v fond za preskrbo vdov in sirot 27. domobranskega pešpolka, za darovani prispevek v fond za podpiranje vdov in sirot padlih sanitejcev, pa se je mestnemu občinskemu svetu zahvalil sanitetni oddelek št. 8. Za božičnico 500 K vojnosirotnskemu odboru v Ljubljani se je zahvalil mestnemu občinskemu svetu deželni glavar dr. Šušteršič.⁴⁵

Leta 1916 je mestni občinski svet odkazal v soški fond 1.500 K ter ob cesarjevem rojstnem dnevu še 2.500 K, skupaj 4.000 K. Za darilo se je mestnemu občinskemu svetu zahvalilo 5. armadno poveljstvo in general Borojevič.⁴⁶ V fond za oskrbo vdov in sirot 3. armadnega zbora je mestni občinski svet v tem letu prispeval 3.000 K in še dodatnih 2.500 K ob cesarjevem rojstnem dnevu, skupaj torej 5.500 K, za kar so se mu zahvalili ustanovitelji fonda general Mattanovich, poveljnik 3. armadnega zbora podmaršal Krautwald ter podmaršal Barzzyński.⁴⁷ Za prispevek se je mestnemu občinskemu svetu zahvalil tudi Dom za vdove in sirote iz Badna ter poveljnik nadomestnega bataljona 27. domobranskega pešpolka za prispevek 1.000 K za vdove in sirote tega polka. Za dar za Božič v znesku 273,05 K se je mestnemu občinskemu svetu zahvalil tudi Vojnosirotnski odbor v Ljubljani.⁴⁸

Leta 1917 je mestni občinski svet prispeval v fond za preskrbo vdov in sirot 27. domobranskega pešpolka 1.000 K, za kar se mu je zahvalilo poveljstvo nadomestnega bataljona 27. domobranskega pešpolka.⁴⁹ Za prispevek 500 K se je mestnemu občinskemu svetu zahvalil tudi Vojnosirotnski odbor v Ljubljani.⁴⁰ Po njegovem razpustu, ker je nastalo Kranjsko deželno društvo avstrijskega zaklada za vojne vdove in sirote ter varstvo otrok in oskrbo mladine, je MOL pristopila k temu društvu s prispevkom 1.000 K.⁵¹

Na prošnjo vojnih vdov in sirot za podporo v denarju, obleki ali kurivu, je mestni občinski svet še tudi na seji dne 20. dec. 1921 odo-

bril 20.000 K, ki so se pod vodstvom novega župana dr. Ljudevita Periča razdelile med vdove in sirote.⁵²

Ko je aprila 1918 prenehal delovati Sirotinski odbor v Ljubljani, na račun Kranjskega deželnega društva avstrijskega zaklada za vojne vdove in sirote ter varstvo otrok in mladinsko skrbstvo, je bil njegov proračun naslednji:

dohodki:		
1. darila	71.930,06	K
2. obresti na naložen denar pri Kranjski deželni banki	599,24	K
	<hr/>	
	72.529,30	K
stroški:		
1. izplačane podpore:	58.970	K
2. tiskovine, kuverte:	10,50	K
3. poština:	185,72	K
4. stroški bančnega poslovanja:	2,73	K
5. naložen denar:	3.265,35	K
	<hr/>	
	72.529,30	K ⁵³

K zbiranju denarnih prispevkov v Vdovski in sirotinski fond so pozivali prebivalstvo številni oklici, zlasti ob praznovanju cerkvenih praznikov in cesarjevih jubilejev. Denarne darove se je lahko vplačevalo preko vseh bank in poštne hranilnice.⁵⁴

Organizirani so bili tudi številni t.i. dobrodelni tedni. V času od 1. do 15. aprila 1917 je v državi potekal t.i. »vojaških vdov in sirot teden na bojnem polju«. V Ljubljani so zbirali darove za vojne vdove in sirote od 9. do 15. aprila 1917. Župan dr. Ivan Tavčar je v pozivu k darovanju ljubljanskemu prebivalstvu zapisal, da pričakuje, da se bo tudi tokrat kot tolikokrat doslej, izkazalo s svojo požrtvovalnostjo. Magistratni uslužbenci so v okviru te akcije, pobirali od hiše do hiše članarino za pristop k Avstrijskemu vojnemu zakladu za vdove in sirote na Dunaju in pa darove za to društvo. MOL je prispevala k akciji 500 K, posamezni darovalci pa 6.005,60 K, skupaj torej 6.505,60 K.⁵⁵

Številnejše pa so bile dobrodelne akcije, pri katerih so zbirali prispevke za več vojaških dobrodelnih namenov skupaj. V dneh od 4. do 8. okt. 1916, torej v času praznovanja godu cesarja Franca Jožefa I. (4.okt.), so potekali t.i. »Dnevi darovanja« v tri sklade, in sicer v zaklad invalidov Vojnoskrbstvenega urada, v Avstrijski zaklad vojaških vdov in sirot in v Avstrijsko združenje za zatiranje jetike pri ministrstvu za notranje zadeve. Polovico zbranih prispevkov je bilo namenjenih Avstrijskemu zakladu vojnih vdov in sirot, po eno četrtino pa sta dobila zaklad invalidov Vojnoskrbstvenega urada in Avstrijsko združenje za zatiranje jetike.

V Ljubljani so za organizacijo »Dnevo da-

rovanja« ustanovili dva odbora: pri deželni vladi, ki mu je načelovala žena deželnega predsednika grofa Henrika Attemsa Marija ter pri mestnem magistratu, ki mu je načeloval župan dr. Ivan Tavčar. Delovni odbor deželne vlade je organiziral zbiranje darov pri raznih ustanovah in pri premožnejših posameznikih, organiziral pa je tudi dobrodelne prireditve v obeh ljubljanskih kinematografih (kino Central v deželnem gledališču in kino Ideal ob Franca Jožefa cesti) in v nemškem gledališču (danes SNG). Odbornice tega odbora so po cestah in javnih prostorih prodajale uradne znake akcije po 20 vinarjev ter cvetje. Magistratni delovni odbor pa je organiziral zbiranje denarnih prispevkov omenjenim trem skladom ter članarino za pristop k Avstrijskemu zakladu za vojaške vdove in sirote na Dunaju. Dobrodelne akcije so organizirale še Kazina, Glasbena Matica ter vojaška godba v parku Zvezda.⁵⁶

Za zbiranje darov za Rdeči križ, Vojnopomočno pisarno, Vojnoskrbstveni urad in Avstrijski zaklad za vojaške vdove in sirote so lahko posamezniki ob praznovanju cesarjevega rojstnega dne (18.8.1916) naročili tudi posebne vojaške hranilnike za zbiranje darov pri raznih družabnih igrah v okviru posameznih družin. Vojne hranilnike, razglase, naročilnice in plakate se je lahko naročilo pri Vojnoskrbstvenem uradu v nemškem, češkem, slovenskem, hrvaškem, poljskem in rutenskem jeziku. Najradodarnейшим darovalcem je Vojnoskrbstveni urad namenil tudi posebna odlikovanja.⁵⁷

Obsežnih dobrodelnih akcij je bila deležna tudi vojska. V »Tednu Rdečega križa«, ki je potekal od 30. aprila do 7. maja 1916, so v celi Kranjski zbrali 232.474,11 K, od tega v okrajnem glavarstvu Ljubljana-mesto 48.286,62 K. Organizacija Rdečega križa je bila v času vojne zelo pomembna, zlasti v oskrbovanjem vojaških bolnic (v Ljubljani jih je bilo 28). V okviru dežele je obstajalo Deželno in žensko pomožno društvo Rdečega križa za Kranjsko, posamezna društva pa so ustanavljali tudi v občinah.⁵⁸

Leta 1915 je bila v okviru dežele ustanovljena Deželna komisija za oskrbo vračajočih se vojakov (v virih tudi invalidov). Podatek z dne 15. feb. 1918 pa omenja tudi slovenski odbor za preskrbo invalidov, ki je z razglasom tega dne pozval ljudi, naj prispevajo denar, ki se bo porabil za preskrbo vojnih invalidov, zlasti slepih vojakov, od katerih je bilo mnogim potrebno kupiti nov dom, ki je v takratnih razmerah stal najmanj 8.000 K. Predsednik tega odbora je bil dr. Lovro Pogačnik, podpredsednik pa dr. Vladimir Ravnihar.⁵⁹

Deželna komisija za oskrbo vračajočih se invalidov, ki jo je na Kranjskem, kakor tudi v drugih kronovinah (deželah) ustanovilo ministrstvo za notranje zadeve, je skrbela za or-

topedična zdravljenja, preskrbo umetnih udov, šolanje nosilcev protez, zagotovitev sprejema in zdravljenja v zdraviliščih, letoviščih in domovih za pljučne bolnike ter posredovanje dela za to zmožnim invalidom. Darila so lahko zavodi, združenja in posamezniki nakazovali ravnateljstvu pomožnih uradov deželne vlade pri vseh okrajnih glavarstvih in pri vseh časopisih.⁶⁰

Revni invalidi, ki so bili še zmožni delati in si ustvariti novo življenje, so lahko vložili prošnje za pomoč preko mestnega magistrata v Ljubljani ali preko Deželne komisije za oskrbo vračajočih se invalidov ali pa neposredno zakladu za vojno pomoč na Dunaju. Podpora je lahko obsegala enkratni znesek do najvišje vsote 1.000 K ali pa tudi obrtno orodje, delovno obleko, stanovanje, voz in vprežno žival, kos polja, stroj itd.

Do 25. maja 1919 je oddelek za zdravstvo pri Komisiji za oskrbo vračajočih se invalidov sprejemal prošnje z zdravniškimi potrdili invalidnih in bolnih bivših vojakov, ki so jih izročili komisiji preko okrajnih glavarstev. Oddelek za zdravstvo je potem določil posamezne invalide in bolnike v zdravilišča v Rogaški slatini (za ledvične in črevesne bolezni, diabetike in ortopedsko zdravljenje), v Dolenjskih Toplicah (za revmatizem in zdravljenje posledic zlomov in ran) ter v zdravilišče prirejenem gradu Golnik za pljučne bolnike.⁶²

Leta 1916 so tudi pri mestnem magistratu ustanovili »Ustanovo mesta Ljubljane za vojne invalide«, za katero je mestni občinski svet dovolil vsoto 10.000 K, ter zanjo namenil tudi v prihodnjih letih določene vsote v okviru mestnega proračuna.⁶³ Istega leta so v Ljubljani ustanovili tudi manjšo delavnico za popravilo protez vojnih invalidov, MOL pa je za njeno vzdrževanje prispevala 2.000 K iz mobilizacijskega posojila.⁶⁴

Iz seznamov donatorjev v zapisnikih sej mestnega občinskega sveta je razvidno, da so posamezni darovalci v letih od 1914 do 1919, darovali sledeča vsote⁶⁵:

1. za ranjene vojake	1.421 K
2. za oslepele vojake	2.281,90 K
3. za vojne invalide	870 K
4. za Rdeči križ	1.444,90 K
5. za splošne vojne dobrodelne namene	1.323,86 K
6. za vračajoče vojake	15,6 K
7. za ustanovo mesto za vojne invalide	670 K
	<hr/>
	8.027,05 K

Te denarne prispevke je mestni magistrat odkazal ustreznim že omenjenim institucijam.

Mestni občinski svet je ob vojaških uspehih, cesarjevih jubilejih in cerkvenih praznikih (Božič, Binkošti, Vsi sveti ...) skozi vsa leta vojne odkazoval večje denarne prispevke zla-

sti vsem trem domačim vojaškim enotam s kranjskimi vojaki (17. pešpolk, ki ga je konec l. 1916 cesar Karel I. odlikoval s poimenovanjem po prestolonasledniku v pešpolk Cesarjevič št. 17, 27. domobranski pešpolk in 27. črnovojniški pešpolk), vojaškim bolnicam za pogostitve ranjencev in bolnikov ter Rdečemu križu.⁶⁶

Ves čas vojne so po naročilu Vojnoskrbstvenega urada pri vojnem ministrstvu in Vojnopomočne pisarne pri ministrstvu za notranje zadeve potekale v organizaciji mestnega magistrata dobrodelne akcije, v katerih so za to zadolženi magistratni uradniki in odbori organizirali zbiranje perila, toplih oblačil in obutve za vojake, s posebno akcijo so zbirali gozdarje za vojake v Karpatih, zbirali so nadalje robidovje za čajne nadomestke pri vojaški prehrani, organizirali akcijo za pletenje slamnatih kit za pletenice na vojaških posteljah, za zbiranje steklenic za mineralno vodo pri vojaški prehrani, za zbiranje vojaških ogrinj, kavčuka, volne, različnih kovin, orožja in odpadkov sovražnih armad, tobaka itd.⁶⁷

Darila v denarju in naravi so lahko posamezniki izročali deželnemu predsedstvu, okrajnim oblastem, mestnemu magistratu, posebni nabiralnici naturalnih daril Vojnoskrbstvenega urada v Ljubljani na Gregorčičevi ulici 20 in tudi neposredno Vojnoskrbstvenemu uradu in vojnopomočni pisarni na Dunaju.⁶⁸

OPOMBE

Kratice: APOD (aprovizijski odsek)
MOL (mestna občina ljubljanska)

Članek je nastal na podlagi avtoričine diplomske naloge Preskrba Ljubljane z živili med prvo svetovno vojno na PZE za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, pod mentorstvom prof. dr. Petra Vodopivca. Za napotke pri nastanku diplomske naloge pa se zahvaljujem tudi arhivistu Marjanu Drnovšku.

1. ZAL, Cod.III./73, listi 3–5, 31–34 67–68, 83–84, 99–103, 113–116, 153–154, 174–175, 186–188. — 2. ZAL, Cod.III./74, listi 3–6, 23–30, 45–54, 68–77, 94–99, 124–131, 155–157, 179–180, 193. — 3. ZAL, Reg.I./1630, posamezni listi med 191–318. — 4. ZAL, Cod.III./75 listi 7–9, 29–30, 56–57, 74, 97, 120, 150, 165, 186 in Reg.I./1630, posamezni listi med 260–380. — 5. ZAL, Cod.III./76, listi 2–10, 24–27, 63–65, 114–117, 134–156. — 6. ZAL, Reg.I./1630, posamezni listi med 381–439. — 7. ZAL, Cod.III./77, listi 4–5, 68, 107, 118–120, 179. — 8. ZAL,

Reg.I./1630, listi 440–441, 444, 447, 450–451. — 9. ZAL, Cod.III./78, listi 18, 36, 53–55, 62, 77, 95, 137, 170–172, 183. — 10. ZAL, Reg.I./1630, listi 458–460. — 11. glej op. 8. — 12. Znesek je bil verjetno večji, ker domnevam, da med pregledanimi dokumenti niso ohranjeni vsi, ki prikazujejo prihodke krušnih komisij od prostovoljnega davka na živilske izkaznice in zaradi nepopolnih podatkov za leto 1920. — 13. ZAL, Cod.III./78, list 12. — 14. ZAL, Reg.I./2060, list 106. — 15. ZAL, Reg.I./1628–1629, list 678, Reg.I./1629–1630, list 158 in Reg.I./1631, lista 349 in 595. — 16. Sezname donatorjev v sejah mestnega občinskega sveta v Cod.III./73, 74, 75, 76, 77 in 78. — 17. ZAL, Reg.I./2060, list 107. — 18. ZAL, Cod.III./73, list 17. — 19. r.t., lista 178 in 187. — 20. ZAL, Cod.III./74, listi 143, 158–159. — 21. ZAL, Cod.III./74, lista 158–159, in Cod.III./75, listi 70–78. — 22. ZSL, Cod.III./74, list 165. — 23. r.t., listi 188–194. — 24. ZAL, Cod.III./75, listi 25–31, 70–78. — 25. r.t., listi 167–176. — 26. ZAL, Cod.III./77, listi 48–49, 9. — 27. r.t., listi 2–5. — 28. r.t., listi 178–181. — 29. Lojze Slanovec. Lj. Kronika. Kronika slov. mest 1/1934, str. 71 in ZAL, Cod.III./77, listi 85–86, 89–90. — 30. ZAL, Reg. I/1628–1629, list 679. — 31. ZAL, Cod.III./77, listi 118–120. — 32. ZAL, Reg.I/2060, list 25. — 33. r.t., list 28. — 34. r.t., list 29. — 35. r.t., listi 257–258. — 36. r.t., listi 59–61. — 37. ZAL, Reg.I/2061, Pravila vdovskega in sirotinskega sklada pri črnovojniškem okrajnem poveljstvu št. 27 v Ljubljani, listi 379–385. — 38. ZAL, Cod.III/73, listi 149–155. — 39. r.t. — 40. ZAL, Cod.III/74, listi 45–54. — 41. r.t., listi 68–77. — 42. ZAL, Reg.I/2061, list 179 in Reg.I/2060, list 319. — 43. ZAL, Reg.I/2060, list 242. — 44. Glej opombe pod zaporednimi številkami od 1 do 10. — 45. ZAL, Cod.III/73, listi 149–155, 186–187. — 46. ZAL, Cod.III/74, listi 45–54, 124–131. — 47. r.t., listi 68–77, 94–99, 124–131. — 48. ZAL, Cod.III/74, listi 3–6, 45–54, 94–99 in Reg.I/2063, list 26. — 49. ZAL, Cod.III/75, listi 1–9, 25–31. — 50. r.t., listi 1–9. — 51. r.t., listi 70–78. — 52. ZAL, Cod.III/79, lista 223–224. — 53. ZAL, Reg.I/2062, list 60. — 54. ZAL, Reg.I/2060, list 319 in Reg.I/2062, list 291. — 55. ZAL, Reg.I/2061, listi 452, 460–461. — 56. ZAL, Reg.I/2063, listi 37, 48–49, o rezultatih akcije v pregledanih dokumentih ni podatkov. — 57. ZAL, Reg.I/2061, list 43, o rezultatih akcije v pregledanih dokumentih ni podatkov. — 58. ZAL, Reg.I/2063, lista 262, 122 in Reg.I/2062, list 326. — 59. ZAL, Reg.I/2062, list 46. — 60. ZAL, Reg.I/2060, list 624. — 61. ZAL, Reg.I/2062, list 74. — 62. ZAL, Reg.I/2062, list 226. — 63. ZAL, Cod.III/74, listi 23–30. — 64. r.t., listi 173–178. — 65. glej opombe pod zaporednimi številkami od 1 do 10. — 66. ZAL, Cod. III/72, 73, 74, 75, 76, zapisniki sej mestnega občinskega sveta. — 67. ZAL, Reg.I/2060, 2061, 2063. — 68. ZAL, Reg.I/2063, lista 2, 9.

